

Активну участь і допомогу подають школі колгоспи.

В Ново-Шепелидській сільраді, Київської області, колгосп «Незаможник» відремонтував своїм коштом приміщення підшефної школи, витративши на це 6.500 крб., забезпечив школу харчовою базою для гарячих сніданків на весь навчальний рік.

Колгосп «Промінь», Фрунзівського р-ну, Одеської області, відремонтував своїм коштом приміщення школи, обробив своїми силами шкільну ділянку, придбав для допоміжного господарства школи корову та двоє свиней. Особливо активно допомагали школі політвідділи МТС.

Таких прикладів можна навести безліч, всі вони свідчать про величезне зростання активності шефів і громадських організацій в справі будівництва політехнічної школи, що його спостерігаємо особливо за останні 2 роки і що відіграє значну роль у зміцненні нашої школи та піднесенні якості її роботи.

Зокрема, активно увімкнулися в допомогу школі комітети сприяння школі з батьків і представників шефських організацій. В свій час ці комітети були Скрипником ліквідовані і поновлені в 1933 році.

Значну допомогу дістала школа від Ленінського комсомолу, який щороку провадить всеукраїнський суботник на допомогу політехнізації школи.

Проте, вивчаючи стан шкіл з погляду забезпечення їх кабінетами, майстернями, робітними кімнатами, треба визнати, що він ще зовсім незадовільний.

Абсолютна більшість неповних середніх шкіл, особливо сільських, ще досі не мають потрібних для правильної організації навчального процесу навчальних кабінетів. Навіть повні середні школи не всі забезпечені кабінетами. Особливо недостатньо кабінетів природничих, яких нараховується буквально десятки.

Все це ставить нині завдання — обладнати неповні середні і середні школи відповідним устаткуванням кабінетів, як одне з найважливіших вузлових завдань, що визначають даліше піднесення якості роботи школи.

Не краще і з забезпеченням шкіл майстернями і робітними кімнатами. Організувати за програмами НКО навчання труду дітей можна лише за тієї умови, коли кожна початкова школа матиме хоча б найпростішу робітну кімнату, а кожна неповна середня школа ще — теслярну та слюсарну майстерні.

Коли ми хочемо справді поставити в наших школах навчання труду як слід, треба, насамперед, обладнати школи робітними кімнатами та майстернями, залучивши до цієї справи якнайширше кошти громадських організацій, шефів, самих батьків.

Постачання школам наочних приладь і обладнання майстерень провадить Вукоопкнига. В 1934 році вона мала завезти наочного приладдя й обладнання на суму 13 млн. крб. При чому 48% цієї

суми йде на обладнання для фізичних, хемічних і природничих кабінетів, 26% — на лабораторне обладнання і 26% — на політехнічне устаткування.

Цей план дуже невеликий і не забезпечує фактичної потреби шкіл. Досить сказати, що, наприклад, токарських верстатів для слюсарних майстерень Вукоопкнига запланувала продати школам лише 100 штук, шведських рахівниць, коли їх потрібно кожній школі (за цей рік потрібно 1.480 штук), арифметичних ящиків — 1.300; кістяків людини — 100 штук; мікроскопів — 1.558; проекційних ліхтарів — 322 і т. д.

Проте і цей дуже незначний план Вукоопкнига виконує незадовільно. Так, за I півріччя фактично завезено обладнання Вукоопкнигою лише на 3.019 тис. крб., проти плану 4.817 тис. крб., себто 63%. Отже виконання навіть цього мінімального плану під загрозою зриву.

Вукоопкнига не використовує всі можливості, щоб придбати для шкіл навчальне приладдя. Яскравим прикладом цього може бути

Київ, 79 школа

Урок з географії

Київ, 79 школа

Хоровий гурток

той факт, що артіль «Електросила» виготовляє цього року навчального приладдя для школи на 2 млн. крб., а Вукоопкнига забирає лише на 200 тис. крб. Решту фізичних приборів ця артіль примушена вивезти до РСФРР та інших республік.

Торгує Вукоопкнига наочним та політехнічним обладнанням надзвичайно погано, в наслідок чого її бази мають систематичне затоварювання. Так, за I півріччя Вукоопкнига продала краму всього лише на 4.154 тис. крб. проти плану 7.404 тис. крб. Процент реалізації—56,1. Навіть у липні—одному з гарячих місяців підготовки до нового навчального року—Вукоопкнига виконала план реалізації своєї продукції на 70%.

Безперечно, що до такого стану з постачанням шкіл навчальним приладдям спричиняється і систематичне недовиконання місцевими органами плану асигнувань на обладнання шкіл.

Директива Раднаркому УСРР про видачу до початку навчального року не менше 70% коштів, асигнованих на навчальне приладдя, фактично ніде не виконана. Наприклад, у Донецькій області

за бюджетом асигновано 2 млн. крб., а фактично за півроку витрачено лише 647 тис. крб.

В Дніпропетровській області 28 районів склали договори на 700.000 крб., а фактично закупили навчального приладдя за півроку лише на 94.000 крб.

Проте, основною причиною такого стану з обладнанням є невміння Вукоопкниги торгувати, невміння доводити приладдя до самої школи. Вукоопкнига, власне, не торгує наочним приладдям, а розподіляє його згідно з замовленнями РайВНО. Тому школи не можуть, наприклад, купити за свої кошти потрібний прилад, потрібну машину тощо. В кожному такому разі школа примушена вдаватися до обласного центру, де є крамниці наочного приладдя Вукоопкниги, і там купувати потрібні речі. Це зв'язано з надзвичайно великими витратами і тому школи на це йдуть дуже неохоче.

Наркомос, зважаючи на нездатність системи Вукоопкниги постачати школам наочне приладдя та політехнічне обладнання, опрацьовує питання про створення, за прикладом РСФРР, при Наркомосі спеціальної торговельної організації, на яку це завдання можна покласти.

Виробництвом наочного приладдя та політехнічного устаткування на Україні займається трест політехнічного обладнання школи, що об'єднує 13 заводів і фабрик.

Система промкооперації до останнього року не використовувалась як слід для виготовлення наочного приладдя. Лише цього року Наркомос почав активно втручатися в справу визначення асортименту окремих артілей, в справу контролю над якістю приладів та над ціною їх.

Питання про використання кустарно-промислових артілей, що виготовляють наочні приладдя для школи, про планове постачання гостро-дефіцитних матеріалів є тепер дуже актуальна проблема.

Раднарком УСРР та ЦК КП(б)У запропонували Наркомосові вже цього року дати школі таблиці з мови, математики, природознавчих дисциплін, з географії та історії.

Виконуючи цю директиву, Наркомос забезпечив уже виготовлення: карти півкуль — 20.000 примірників, фізичної карти СРСР — 20.000 прим., адміністративної карти СРСР — 20.000 прим., 9 млн. примірників контурних карт для самостійних робіт учнів. Закінчується виготовлення 20.000 шкільних глобусів, 15.000 примірників настінної шкільної карти України, 60.000 примірників географічного атласу для початкової школи.

Крім того, друкується 2 серії історичних та географічних картин для початкової та середньої школи.

З інших предметів, крім географії та історії, видано орфографічні таблиці з української мови та орфографічні таблиці з російської мови для початкових шкіл; видано 5 таблиць математичних формул, інструктивні картки для роботи в шкільних майстернях та

робочі пози при обробці дерева й металу. Готуються до видання і незабаром вийдуть: ботанічний атлас — 14 таблиць, тиражем 8.000 прим.; атлас «Тваринний світ» — 18 таблиць — тиражем 20.000 прим.; анатомічний атлас на 12 таблиць, тиражем 20.000 прим.; 20 зоологічних таблиць тиражем 10.000 прим.

План видання географічних карт та навчального приладдя на 1935 р. розроблений значно ширше. Проте, виконання цього плану впирається в недостатність поліграфічної бази. Щоб створити міцну базу, передусім для видання карт та атласів, НКО вживає заходів до поширення та зміцнення Харківської Картографічної фабрики, яка незабаром переходить до нового приміщення, встановлює додаткові машини і збільшує таким чином свою пропускну спроможність в 8—10 разів. Поширення цієї фабрики дасть можливість вже наступного року значною мірою задовольнити школу потрібними географічними та історичними картами і атласом.

Значна робота проведена цього року у справі забезпечення учнів зошитами, що їх протягом 1934 р. школи одержали 183 млн. штук.

Наркомос опрацював також новий тип шкільних чорнильниць до парт, щоб ліквідувати носіння чорнила самими учнями до школи. Таких чорнильниць нового типу виготовляється за спеціальним замовленням 1 млн. штук.

Негаразд справа з шкільними партами. Обладнання шкіл ними недостатнє. В багатьох школах замість парт користуються простими столами. НКО видав спеціальний атлас рисунків стандартних парт, столів тощо.

Після ухвали РНК та ЦК КП(б)У про підготовку до нового навчального року в окремих областях розгорнули виробництво парт на місцевих заводах, в місцевих майстернях. Проте, достатньої уваги до цієї справи ще немає.

Наркомос ставить своїм черговим завданням добитись виготовлення на місцях парт протягом цілого року, щоб забезпечити нові контингенти у новому навчальному році і щоб поступово замінити нестандартне обладнання шкіл стандартним.

НАВЧАЛЬНІ ПЛАНИ, ПРОГРАМИ, ПІДРУЧНИКИ. Протягом 1933 року Наркомос провів велику роботу коло викорчовування та винищення тих націоналістичних перекручень, що були в програмах і підручниках, а також тих лівацьких опортуністичних викривлень, які мали велике поширення на Україні років 1931—32. Довгий час за активної підтримки Скрипника та за його керівництвом на ділянці програм і підручників господарювали контрреволюціонери, агенти українського фашизму, зокрема так звана «Харківська педагогічна школа» (Соколянський і К^о).

Проводячи свою контрреволюційну шкідницьку роботу, українські націоналісти всіляко використовували для руйнації школи всякі шкідницькі теорії, зокрема теорію «відмирання школи» та пов'язані з нею «комплексну систему», «метод проектів», систему «розсипних підручників», робітних книжок і т. ін. В наслідок цього школа випускала дітей неграмотними, невідповідними до вступу в технікуми, виші, невідповідними до активної участі в соціалістичному будівництві.

Коли ухвалою від 5 вересня 1931 року ЦК ВКП(б) викрив і розтрощив правоопортуністичні та лівацькі закрути на ділянці шкільної роботи, коли ЦК розтрощив антиленінську теорію «відмирання школи», коли ЦК дав розгорнуту програму боротьби за якість нашої школи, українські фашисти, педагоги Соколянський і К^о спільно з Скрипником виступають у похід проти цієї ухвали ЦК ВКП(б).

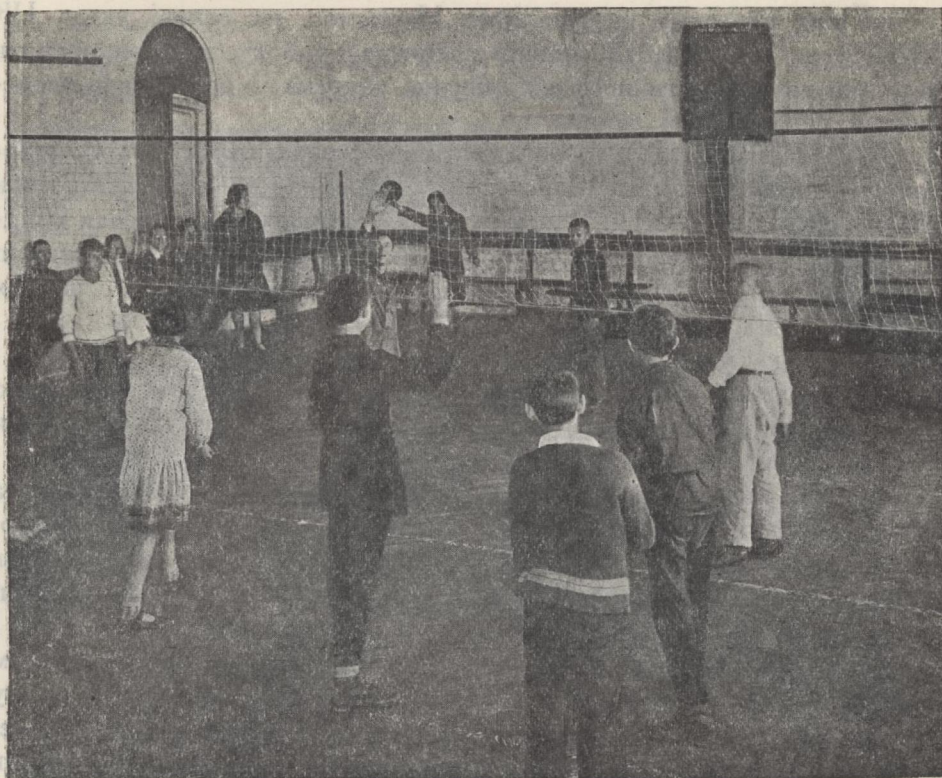
Вони, насамперед, проголошують, що ухвала ЦК не стосується України, що на Україні викривлень, проти яких направлена ухвала ЦК, не було, що лінія НКО — теоретична і практична робота на педагогічній ділянці на Україні, була і є правильна, що послідовних представників теорії «відмирання школи» на Україні не було. Словом, — ухвала ЦК ВКП(б) стосується лише РСФРР, а тут нема чого, мовляв, виправляти, перевіряти, переглядати.

Саме таку постанову схвалює рада т-ва «Педагог-марксист», очолювана шкідником Соколянським. Саме такі думки в усіх статтях

Артемівськ, Сразкова школа

Хемічна лабораторія

Одеса, 50 неповна школа

Гра у волейбол

і виступах твердять Скрипник, Карпеко, Канцелярський, що очолювали Наркомос.

За прямої підтримки Скрипника націоналісти з УНДІПу — Гарбуз, Павловський, Залужний та інші видають ряд книжок, що продовжують руйнацію школи, захищають теорію «відмирання школи», проповідують лівацькі закрути, наповнені націоналістичною контрабандою.

За прямим керівництвом Скрипника програми політехнічної школи спішно підчищаються, щоб уся лівацька суть цих програм, вся їх націоналістична контрабанда, весь їх старий зміст, прикрашені і замасковані зовні, збереглися.

Так само, всупереч ухвалі ЦК ВКП(б), майже без змін залишились і підручники, що являли собою фактично «робочі книжки», сильно нафаршировані націоналістичною контрабандою, написані незрозумілою для дітей мовою, заповнені спаскудженою націоналістами термінологією.

У творенні програм і підручників особливо яскраво виявлялась лінія старого керівництва НКО, спрямована на відрив шкіл України від культурної роботи РСФРР: тільки свої власні «українські» підручники, програми, нічого спільного, уніфікованого.

Після розгрому націоналістів Наркомос, на основі ухвал ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, провів величезну роботу, щоб викоренити наслідки націоналістичного шкідництва, зокрема — розчистити теоретичний педагогічний фронт.

Розчистивши та оздоровивши ділянку педагогічної теорії, Наркомос провів величезну роботу по створенню на основі вказівок ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У нових навчальних планів, програм і підручників. Одним із основних принципів у цій роботі був принцип опрацювання спільних з РСФРР програм і підручників з основних наук для шкіл.

Наслідки цієї дворічної роботи досить значні.

Навчальний план початкової і середньої школи 1934 року різко відмінний від того навчального плану, що був року 1930, в часи XII Всеукраїнського з'їзду рад.

1. Значно збільшено число годин на вивчення української та російської мов і літератур. Якщо за планом 1930 р. протягом 7 років навчання учень дістав 1.500 уроків з мови, то тепер за 7 років учень дістане 2.400 уроків (збільшено на 60%). Введено спеціальні години навчання красивого письма — уроки каліграфії.

2. На математику кількість годин збільшена від 1.100 протягом 7 років до 1.400 годин (збільшення на 27%). Замість єдиного курсу математики, де були безсистемно перемішані уривки знань з арифметики, географії, алгебри, заведено систематичне викладання предметів кожного окремо.

3. Рішуче збільшена кількість годин на вивчення чужоземної мови (тепер маємо 420 годин проти 150 годин за планом 1930 р.).

4. Відведено більше часу на викладання географії — 440 годин проти 175 годин. Вивчення географії починається тепер з 3 класу, в той час як у 1930 році починали лише з 5 класу.

5. Зменшено час, що витрачався на так зване суспільствознавство. В 1930 році на суспільствознавство протягом 7 років відводилося близько 800 годин, при чому цей курс являв собою мішанину окремих уривків з історії, економполітики, основ марксоленінської теорії тощо. Все це подавалося дітям надзвичайно абстрактно, схоластично, без будьякого врахування особливостей дитячого віку. Тепер виділено окремий систематичний курс історії (цього року йому віддається в 5, 6 і 7-х класах 240 годин), а також збережена одна година на тиждень в 6—7-х класах для ознайомлення дітей з основними подіями сучасності та важливішими відомостями про партію, комсомол, піонерів, про будову радянської влади. Характер викладання суспільствознавства рішуче міняється відповідно до ухвали ЦК ВКП(б) «про перевантаження дітей громадською роботою».

6. Різко зменшена кількість годин на труд — з 1.150 годин до 520 годин протягом 7 років. Цього часу цілком досить, щоб учень оволодів основними навичками в обробці дерева, металу, в сільсько-

Київ, 79 школа

У таборі на річці Ірпін

господарських роботах та ознайомився з основними засадами, на яких будується виробничий процес на фабриках і заводах.

Крім цих основних змін внесено багато поліпшень в розташування окремих предметів за роками (фізика, хемія, чужоземна мова), що забезпечують систематичне та ґрунтовне засвоєння дітьми основ наук. Рішуче ліквідовані всякі рештки шкідливої комплексності (наприклад, в 1930 році в навчальних планах початкової школи навіть не існувало таких окремих предметів, як мова, природознавство, а натомість був такий «розділ роботи»: «розвиток мови, проробка матеріалів соцвиробництва та природного оточення». А замість арифметики стояло: «Лічба й міра», що цілком відкидало вимогу систематичного навчання основ арифметики).

Нарешті, порівняно з 1930 роком цілком новим є навчальний план старших класів середньої школи — 8—10 класи, яких тоді зовсім не було. Ці класи завершують середню освіту, дають міцні знання з основ наук — математики, фізики, хемії, біологічних наук, історії, мови та літератури і т. ін., підготовляють цілком грамотних, освічених людей до вступу у вищі навчальні заклади. Відповідно до цього й побудований навчальний план цих класів.

Програми початкової і середньої школи довелось рішуче переробити, бо програми, залишені скрипниківським Наркомосом, були повні лівацьких закрутів і націоналістичної контрабанди.

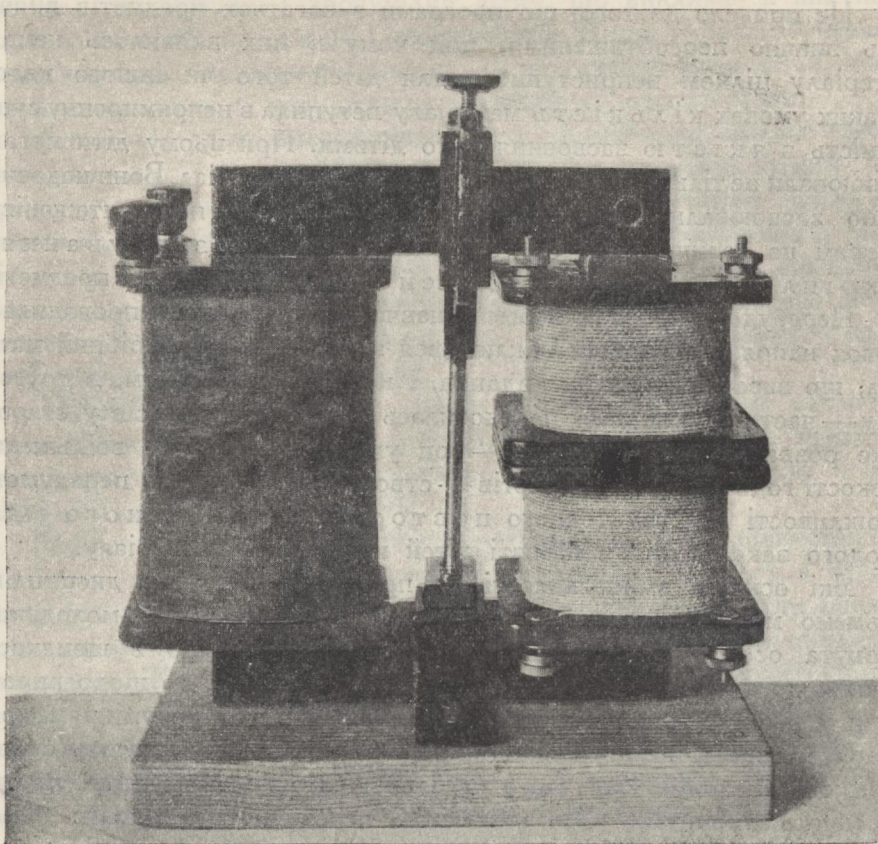
Досить нагадати, що програма 1932 року з літератури, складена шкідниками-націоналістами, рекомендувала вивчати твори буржуазно-націоналістичних письменників як Олесь, Чупринка, Шаповал, Івченко, Винниченко та ін. Водночас ця програма, подаючи матеріал про ряд західноєвропейських письменників, жодним словом не згадувала про російську літературу, про російських дожовтневих і революційних письменників.

Програма з мови видання 1932 року подавала такі шкідливі націоналістичні настанови:

«Головну увагу при проходженні даного курсу звертається на відмінні явища руської мови. Ці відмінні явища весь час служать стрижнем, навколо якого викладач в систематичній формі дає огляд пов'язаних з ним мовних форм».

Ця націоналістична настанова — при вивченні російської та української мови підкреслювати тільки відмінне, а не спільне, і на цьому будувати все викладання — була покладена в основу всіх програм і підручників з мови. Через підручник, через програми для школи шкідники-націоналісти намагались прищепити дітям мовні норми, що не є властиві українській мові, а були вигадані націоналістами, щоб протиставити мову українську мові російській.

1933 рік був роком рішучого очищення програм від націоналістичного шкідництва та від лівацьких закрутів. Наркомос видав нові програми, що багато допомогли школі піднести якість навчання основ наук.

Дитячі саморобні прилади з фізики

Проте, досконале вивчення стану роботи шкіл в 1933-34 навчальному році, перевірка нових стабільних програм на досвіді показали потребу внести до програм деякі зміни, поліпшення, особливо щодо розподілу матеріалу між окремими класами.

Величезне значення у справі дальшого поліпшення програм нашої школи відіграли схвалені з ініціативи тов. Сталіна відомі постанови ЦК ВКП(б) про викладання історії та географії в загальноосвітніх школах СРСР. Ці документи розвивали далі історичні ухвали ЦК ВКП(б) про школу від 5.IX 1931 р. та 25.VIII 1932 р., поставили перед усією партією і країною корінні центральні питання школи.

Дякуючи цим рішенням, напередодні навчального року переглянуто викладання майже всіх предметів, що входять в навчальний план школи.

Крім «соціологізаторства» і схематизму у викладанні ряду дисциплін, цей перегляд показав ще, що переважна більшість програм і підручників для школи не враховують особливостей того чи іншого дитячого віку.

Це привело до того, що програми з багатьох предметів виявились значно переобтяженими, при чому в них виявилось немало матеріалу цілком неприступного для дітей того чи іншого класу. В таких умовах кількість матеріалу вступила в непримиренну суперечність з якістю засвоєння його дітьми. При цьому діти погано засвоювали не тільки надмірно для них важкий матеріал. Вони недосить міцно засвоювали весь матеріал, оскільки через перевантаженість програм не залишалось часу на повторення, заучування і закріплення в пам'яті дітей змісту навчальних предметів.

Перебудова програм окремих навчальних предметів провадилась в двох напрямках: зовсім виключався з програми непотрібний матеріал, що завантажував викладання, і неприступний дітям, з другого боку — частина матеріалу переносилась з молодших класів у старші. Таке розвантаження програм — при умові одночасного збільшення кількості годин на ряд предметів — створює всі необхідні передумови і можливості для ґрунтовного повторення пройденого і для твердого закріплення в пам'яті дітей навчального матеріалу.

Які основні зміни внесені до програм з окремих дисциплін? Візьмемо мову. В молодших класах (та й не тільки в молодших) звернута особлива увага на техніку читання. Якщо в швидкості читання досягнуто в минулому році певних успіхів, то щодо вироблення у дітей уміння читати голосно, виразно і з розумінням прочитаного, справа ще досить погана. Діти часто перекручують слова, не вміють знаходити логічного наголосу, читають монотонно, погано засвоюють прочитане. Ми вимагаємо через це від школи: більш читати з дітьми і краще поставити самі уроки читання.

Значно більшої уваги вимагає і розвиток усної та писемної мови дітей. В минулому році школа відсунула це завдання на задній план — мало, мовляв, часу — і тому передусім забезпечували проходження граматики. В результаті діти часто неграмотно говорять і ще гірше викладають свої думки на письмі.

Проте, незадовільний стан усної і писемної мови пояснюється не тільки тим, що робота над мовою дітей перебувала в загоні. Слід ще мати на увазі, що в ряді шкіл розвиток мови зводився, головним чином, до навчання дітей так званої «ділової» мови: навчали складати офіційні листи, заяви, прохання, писати протоколи, складати інвентарний опис і т. д.

В цьому році програма розвитку мови значно перебудована. Центр ваги перенесено на засвоєння дітьми живої мови і особливо — художніх творів майстрів слова. Це досягається введенням переказів прочитаного художнього матеріалу, через складання оповідань на основі демонстрованої на уроці картинки з підручника, через самостійні твори дітей. Особливого значення в збагаченні мови дітей, в поширенні їх словника за рахунок всього кращого, що є в мові, повинно набрати введення цього року обов'язкове заучування напам'ять віршів і уривків. В школі будуть давати заучувати напам'ять

матеріал, приступний і зрозумілий дітям, що викликає в них живе зацікавлення, яскраві емоції і переживання. В цих умовах заучування напам'ять буде найціннішим знаряддям збагачення мови дітей, поширення їх словника з невичерпних багатств художньої мови.

Істотні поправки внесені цього року і в навчання письма. Школа дуже мало турбувалась про те, щоб виробити у дітей чіткий, розбірний і красивий почерк. Це теж, як і заучування напам'ять, вважалось «буржуазними забобонами». Проте, вироблення у дітей красивого почерку має не тільки безпосереднє значення, але взагалі привчає до акуратності, точності, чіткості, чистоти, виховує любов до порядку, розвиває естетичне чуття. Тому тепер введена в школі спеціальна програма з каліграфії.

Нарешті, про програму. Щоб забезпечити тверде засвоєння дітьми граматичних правил і уміння застосовувати їх на практиці, цього року була пересунута частина граматичного матеріалу з програми молодших класів у старші.

Змінена в цьому році і програма літератури. Вона розвантажена. В ній теж зроблено певне пересування матеріалу з класу в клас — знизу догори. Цим самим забезпечується повна можливість поглибленого проходження і розбору художніх творів в школі. Від викладача літератури НКО вимагає тепер рішуче відмовитись від практики приклеювання соціологічних ярликів тим чи іншим письменникам і розкладування їх по полицках суспільно-економічних формацій, чим переважно займалися минулих років. Учні повинні знати сюжет твору, його зміст, основні особливості художнього стилю письменника, повинні розбиратися в характерах і типах дієвих осіб того чи іншого твору, повинні вчитися встановлювати суспільно-політичне обличчя письменника і його місце в розвитку суспільної думки не на основі заздалегідь готових заучених «діалектизаторських» формулювань, а на основі справжнього вивчення літературних фактів.

Про зміни в програмах історії і географії немає потреби тут говорити. Вони наведені в постановах РНК СРСР і ЦК ВКП(б). Вкажемо тільки, що з цих предметів, у викладанні яких виявлені такі серйозні хиби, повторення потрібні більші ніж абиде.

Звернута увага на повторення географії. Особливо багато повторень з географії у 8 класі. Всі ці повторення повинні значно ослабити прогалини, що утворилися в історичних і географічних знаннях дітей протягом останніх років.

Ряд змін внесений і у викладання математичних і природничих дисциплін. З програми середньої школи виключено курс вищої математики. Проходження вищої математики — це завдання вищої освіти і немає потреби притягати її в середню школу. Звернена особлива увага на засвоєння основ математичних знань, арифметики: курс її розтягнуто на більше років.

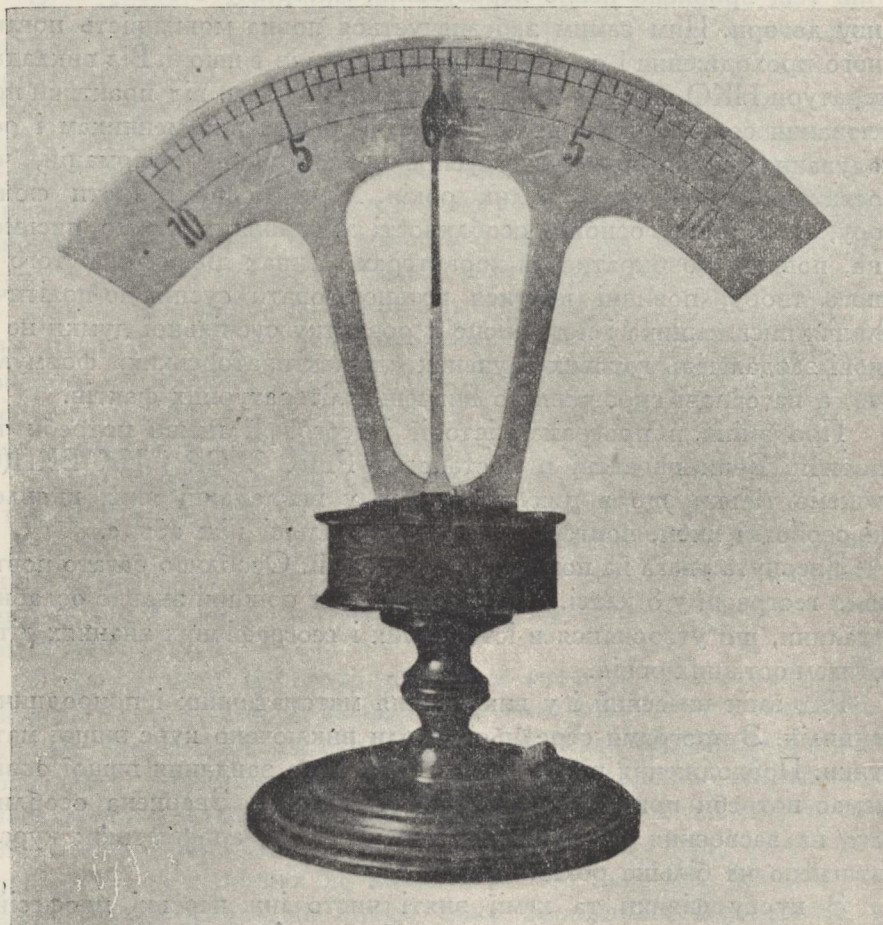
З курсу фізики та хемії зняті чисто інженерські професійні знання, які фігурували в програмах минулих років і провадились під

широю встановлення «єдності теорії і практики». Зрозуміло, що зняття з програми сугубо-технічних матеріалів зовсім не означає, що фізика і хемія повинні викладатися окремо від техніки.

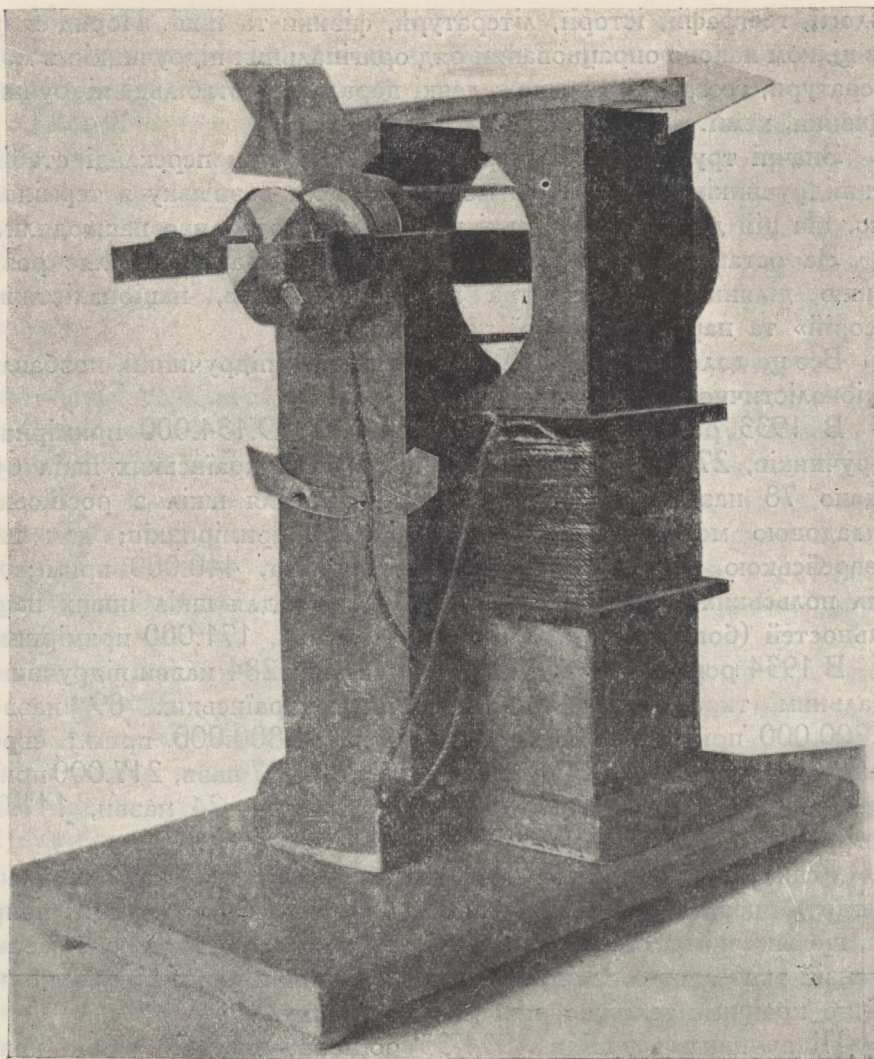
З навчальних планів середньої школи зовсім виключені політична економія і економполітика. Це теж предмети вищої школи.

В нових навчальних планах збільшено час на мову, літературу, історію, географію, математику.

Переглянуто в цьому році і трудове навчання в школі. Що в трудовому навчанні ми мали і в минулому році немало від «лівацьких» захоплень, свідчить хоч би той факт, що, починаючи з 3-го класу, програма з труда ставила своїм завданням «конкретне ознайомлення з фабричним виробництвом і машиною і з обробкою матеріалів». Не дивно тому, що вже в 1-му класі «опрацьовувалась» тема «Лісові матеріали і їх застосування». А в 2-му класі проходились такі теми, як «Основні частини машин і їх призначення» і «Будівельні матеріали». Після розвантаження програми виявилось, що на її про-

Дитячі саморобні прилади з фізики

Дитячі саморобні прилади з фізики

ходження можна приділити принаймні в два рази менше часу, ніж минулих років.

Підручники для початкової і середньої школи. Виконуючи постанови ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У «Про підручники», нове керівництво Наркомосу України цілком відкинуло всі старі підручники, що були засмічені націоналістами-шкідниками, що будувались фактично як «робочі книжки», не давали систематичних знань. Створені були підручники нові, стабільні підручники.

Відповідно до принципу створення спільних підручників з основ наук для шкіл УСРР та РСФРР були перевидані з необхідними поправками та доповненнями стабільні підручники з математики,

біології, географії, історії, літератури, фізики та інші. Поряд з цим був цілком наново опрацьований ряд оригінальних підручників з мови, літератури, географії, а також деякі паралельні стабільні підручники з фізики, хемії.

Значні труднощі для Наркомосу УСРР при перекладі стабільних підручників українською мовою постали в зв'язку з термінологією. На цій ділянці українські націоналісти особливо нашкодили.

За останні півтора роки НКО багато уваги приділяє розчищенню ділянки мовознавства від націоналістів, націоналістичних «теорій» та націоналістичної практики.

Все це дало змогу вже 1933 року видати підручники, позбавлені націоналістичної шкідницької термінології.

В 1933 році було видано на Україні 19.134.000 примірників підручників, 279 назв. З цієї кількості для українських шкіл було видано 78 назв, 15.562.000 примірників; для шкіл з російською викладовою мовою — 58 назв, 2.191.000 примірників; для шкіл з єврейською викладовою мовою — 31 назва, 440.000 прим.; для шкіл польських — 33 назви, 850.000 прим.; для шкіл інших національностей (болгари, греки, чехи) — 43 назви, 171.000 примірників.

В 1934 році для шкіл України видається 284 назви підручників, загальним тиражем 15.956.100 прим.: українських 89 назв — 13.200.000 прим.; російських 71 назва, 1.800.000 прим.; єврейських — 32 назви, 281.000 прим.; польських — 37 назв, 217.000 прим.; німецьких — 31 назва, 317.000 прим.; інших — 24 назви, 141.000 примірників.

Деяка частина цих підручників, особливо для старших класів, виходить вперше; решта підручників виходить з рядом змін і поправок, що внесені на основі перевірки їх у школах та на основі масових рецензій учительства. Основна маса підручників цього року виходить значно кращими технічно, ніж минулого року.

Підручниками учні в 1934-35 році забезпечені значно краще проти минулого року: всі учні нацменівських шкіл, а також усі учні 1 і 2-х класів, 8—10-х класів одержують підручники повнотою за нормою 1:1; в 3 і 4-х класах норма забезпечення, ураховуючи й підручники минулого року, становить 1:2; в класах 5, 6 і 7-х норма забезпечення 1:3 (крім шкіл промислових і прикордонних районів, де норма 1:2).

Школи Києва і Харкова забезпечені підручниками повнотою 1:1.

СТАН УСПІШНОСТІ З ОСНОВ НАУК У ШКОЛІ. Наслідком шкідницької роботи контрреволюційних націоналістичних елементів школа ряд років перебувала в глибокому прориві щодо якості навчання.

Минулий 1933-34 навчальний рік — перший рік після розгрому шкідливих націоналістичних елементів, дав безперечні зрушення в якості роботи школи.

Виправлення націоналістичних і лівацьких переконачень в роботі школи, нові стабільні програми і підручники, поступове поліпшення шкільного обладнання, робота над підвищенням кваліфікації викладачів, поліпшення оперативного-методичного керівництва школою від НКО та його місцевих органів — все це сприяло тому, що в ряді ділянок шкільної роботи ми маємо безперечне піднесення якості навчання.

Спеціальне вивчення стану викладання та успішності учнів початкової і середньої школи, проведене Наркомосом минулого року в 100 школах і охопивше близько 50.000 учнів, показує безперечне піднесення рівня знань учнів порівняно з минулими роками з таких предметів як мова, математика, фізика, природознавство, хемія. Грамотність учнів початкової і середньої школи зростає, зростає також кількість тих учнів, які дають прекрасні зразки успішності по всіх предметах, які виявили високі знання під час річних іспитів.

Проте, школа на сьогодні ще далеко не задовольняє тих вимог, що їй поставили перед нею Центральний Комітет партії та уряд СРСР. Основна, корінна хіба в роботі школи — це і досі ще недостатній рівень знань учнів з основ науки, недостатня міцність тих знань, що їм діти набувають у школі. Ліквідація цієї корінної хіби посувається вперед ще зовсім недостатніми темпами.

Причини такого стану полягають, насамперед, в недостатній праці вчителів над підвищенням своєї фахової та методичної кваліфікації, в незадовільній організації навчального процесу, де ще до останнього часу почуваються залишки ліващини (недооцінка повторення, підміна конкретності викладання соціологічними схемами і т. п.); в недостатній перебудові керівництва школою від органів Наросвіти, де ще й досі не вижиті канцелярсько-бюрократичні методи, якими часто підміняється жива допомога школі, вчителю, систематичне оперативне керівництво.

Матеріали вивчення стану викладання та успішності учнів в 1933-34 навчальному році з основних предметів дають таку картину:

1. М о в а. Обстеження виявило, що основна маса початкових і середніх шкіл виконала завдання щодо навичок у читанні. Пересічна швидкість читання по класах за даними обслідувань у грудні 1933 року та травні 1934 року така (показана кількість слів, прочитаних за одну хвилину):

	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
Норми НКО на кінець року .	20 — 25	35 — 40	55 — 60	75 — 80
Грудень 1933 року	14 — 15	39 — 40	60 — 61	73
Травень 1934 „	20	49 — 50	65 — 66	80 — 81

Проте, ряд окремих шкіл дають надзвичайно низькі показники (напр., Рогізянська школа на Вінничині дала в кінці року в 1 класі пересічну швидкість 10 слів за хвилину; Письмечівська школа — Дніпропетровщина — 11 слів на хвилину і т. ін.). Очевидно, не по всіх школах навчанню читання приділяється належна увага.

Якість читання далеко відстає від швидкості. Учні дуже часто читають з помилками, невиразно, без належних інтонацій, перекручуючи текст. Усвідомлювання прочитаного так само не можна визнати за задовільне. Про це яскраво свідчить пересічний процент правильних відповідей, даних учнями на запитання про зміст прочитаного: 1-й клас — 70—78%; 2-й клас — 76—77%; 3-й клас — 70%; 4-й клас — 60%. Це значить, що вчителі не приділяють належної уваги справі усвідомлення прочитаного, що увага зосереджується інколи виключно на механічному читанні на шкоду виразному читанню. На розвиток культури мови досі не звернено належної уваги.

Орфографічна грамотність учнів піднеслась особливо, коли порівняти з даними минулих років. Проте, вона ще явно недостатня. Ось порівняльні дані про пересічну кількість орфографічних помилок, зроблених учнями в 1930 році і в 1934 році:

	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас	6 клас	7 клас
1930 рік . . .	25	21	13	11	8	7
1934 „ . . .	20	11	10	8,6	5	2,7

Ця таблиця свідчить про досить низький стан грамотності учнів, особливо 4, 5 і 7-х класів. Коли випускники наших неповних середніх шкіл мають в творі на 2-х сторінках 5—6 помилок, — це значить, що школа ще незадовільно виконує своє завдання.

Вивчення показало, що особливо багато помилок учні 4—5-х класів роблять на ті граматичні правила, які вони проходили в молодших класах. Ці правила не закріплюються в дальшому через систематичне повторення, а це призводить до таких наслідків.

Знання граматики, в наслідок введення в школах вправ з граматичного розбору, показують певне підвищення. Цьому сприяло також і те, що учні дістали стабільного підручника з граматики. Та це підвищення знань з граматики нас ще аж ніяк не може задовольнити. Так, в 3-му класі кількість правильних відповідей з граматичного розбору становить лише 69%; в 4-му класі правильно визначили підмет і присудок 79—81% учнів, частини мови назвали правильно 80—85%. Але значно слабше засвоїли учні зв'язок між словами у реченні. В 5-му класі майже всі учні правильно визначили підмет і присудок (94—96%), але гірше розбираються у визначенні частин мови (лише 77% правильних відповідей).

Особливо занедбаною ділянкою у навчанні мови є розвиток мови, боротьба за культуру мови. Твори учнів на літературні теми вражають бідністю мови, одноманітністю зворотів, стилістичною ббо-

гістю. Наприклад, лише 16% творів, написаних учнями 7-го класу, можна визнати за добрі з погляду стилістичного; 20% учнів написали твори цілком незадовільно з погляду мови і композиції. Решта учнів дала твори, що мають багато хиб: перевантажені зайвими подробицями; є провали у викладі; недостатня послідовність. Бідність мови, вживання перекручених слів і висловів є в 30% учнівських творів.

Ось деякі зразки неграмотності мови з творів учнів 6 і 7-го класів.

— «Прочитавши твір Коцюбинського «Фата моргана», з якого довідалася про революцію 1905 року...»

— «Збори, присвячені до дня 1 травня...»

— «Демонстрували про свої сили...»

— «Прийшовши 1-го травня зранку до школи, тут почався мітинг»...

А ось зразки, взяті з творів учнів шкіл з російською мовою викладання:

— «Калиныч любитель природной деятельности...»

— «Начал гостить пришедших...»

— «Людей принимал по-французски...»

— «Он считал себя, что он хорошо относится».

Треба відзначити, що учні дуже часто неправильно засвоюють назви й терміни, які зустрічаються їм при викладанні інших предметів. Причина цього в тім, що учителі природники, географи, фізики часто недбайливо ставляться до подачі нових термінів дітям, не записують їх на дошці, не перевіряють і не виправляють записів в учнівських зошитах. Ось чому можна в учнів зустріти перекручені, покалічені терміни і назви: в роботах з біології — окуолі (замість вакуолі), фетоплазма (замість протоплазма), ницелій (міцелій), хворофілові зерна (хлорофілові зерна), гегерація (замість регенерація), ловкоцити (лейкоцити), мінітет (імунітет) і т. п.; в роботах з географії — Гольфштроп (замість Гольфштром), поліс (полюс), Вашингторг (Вашінгтон), Фрінландія (Гренландія), Васко Догана, Васько Деган (замість Васко-де-Гама) і т. п.

Боротьбу за культуру мови учнів, за її багатство, за її чіткість і правильність НКО поставив як першочергове завдання школи.

2. Математика. Вивчення стану викладання математики в початковій і середній школі доводить, що, не зважаючи на деяке піднесення загального рівня математичних знань учнів, якість викладання математичних дисциплін ще явно незадовільна. Значну роль в цьому відіграло і певне перевантаження програм з математики в окремих класах, усунуте лише в цьому році.

Програму з арифметики учні 1 та 2-го класу в основному засвоїли задовільно. Учні 1-го класу цілком засвоїли чотири дії в межах 20. Лише в поодиноких випадках маємо на клас 2—3 неправильні відповіді. Далеко слабше засвоєння дії з числами в межах 100, не всі учні вміють робити додавання і віднімання довільних чисел в цих межах, як цього вимагала програма.

Значно гірша справа в 3—5-х класах, де дається взнаки низька якість навчання минулих років.

В справі рішення задач за минулий рік досягнуто певного зрушення.

Успіхи в умінні розв'язувати задачі абсолютно недостатні. Учні не лише слабо вміють розв'язувати задачі, але не вміють складати план розв'язання задач, роблять помилки в обчисленнях дій. Школи ще недостатню увагу приділяють розбору задач, недостатньо тренують учнів в різних способах розв'язування задач.

Перевірка з алгебри показала, що теоретичні знання засвоєні учнями більш-менш задовільно, але недостатні практичні навички дітей в розв'язанні прикладів, рівнянь, задач.

Вивчення причин слабого засвоєння алгебри показує, що основними з них є: недостатність повторень у процесі викладання; зовсім недостатня увага до рішень задач і вправ, зокрема — дома; значне перевантаження деяких класів програмним матеріалом, зокрема у 8 та 9-х класах; нарешті, низький рівень математичної підготовки у переважної частини учителів, які викладають математику у середній школі, особливо у сільській школі.

Геометрія засвоєна за даними перевірки ще слабше, ніж алгебра. Усними опитами виявлено недостатнє вміння значної частини учнів чітко формулювати геометричні теореми та доказувати їх. У конспектах учнів та в їхніх робочих зошитах на кожному кроці зустрічаються неправильні формулювання, помилкові записи. На-

Одеса, 50 школа

Агітбригада

Волочиськ

Бригада кукольного театру

лежної боротьби за високу якість робочого зошита учня та досконалої систематичної перевірки цього зошита учителем ще не розгорнуто.

Щоб усунути виявлені хиби у викладанні математики, НКО збільшив кількість уроків на математику, перебудував програму, перенісши частину розділів до старших класів і збільшивши час на повторення. Нині Наркомос видає ряд нових методичних листів і методику математики для вчителів, видає ряд наочних таблиць. У березні скликається з'їзд кращих викладачів математики, щоб підсумувати кращий досвід.

3. Біологічний цикл. Якість викладання біологічних дисциплін вища, ніж викладання дисциплін математичних. Багато фактів свідчать про безумовне засвоєння цих дисциплін, навіть в минулому навчальному році. Так, коли в 6-му класі пересічний відсоток правильних відповідей у першому півріччі дорівнював 51,3%, то перевірка знань наприкінці навчального року дає вже 83% правильних відповідей. Відповідно, у 7-му класі—64,4%, в першому півріччі і 90,4% наприкінці навчального року; у 8-му класі—74% наприкінці першого півріччя і 92,7% наприкінці навчального року.

Матеріали шкіл і досвід кращих шкіл, що був підсумований на I Всеукраїнському з'їзді викладачів біологічних дисциплін (червень 1934 року) довів, що ряд шкіл мають досягнення у викладанні

природознавства, ботаніки, зоології, вміло застосовують активні методи викладання, організують збирання учнями гербаріїв, виготовлення колекцій і різних препаратів, починають організовувати гуртки юних натуралістів (12 Дніпропетровська школа, зразкова Березівська школа, Харківська 23 школа і т. ін.).

Наприкінці року ряд шкіл почали створювати спеціальні агрокабінети, що сприяють пов'язанню вивчення біологічних дисциплін з процесами сільського господарства.

Проте, вивчення успішності в біологічних дисциплінах показує наявність дуже серйозних хиб в організації викладання їх.

Істотною хобою є недостатня увага лабораторним і практичним заняттям, недостатнє використання екскурсій. Є школи, де за цілий навчальний рік не було жодної екскурсії та практичних занять учнів.

У багатьох школах учителі не вміють використовувати під час викладання досвід самих учнів, приклади з життя, що не зазначені в підручниках. У багатьох школах досі немає кутків живої природи,

Харків

Сад ім. П. П. Постишева

Харків

Сад ім. П. П. Постишева

гуртків юнатів, дослідних біологічних ділянок, що свідчить про недостатню увагу до цієї справи директорів та завідувачів шкіл.

НКО для допомоги викладачам біологічних дисциплін видає серію збірок матеріалів Всеукраїнського з'їзду викладачів природничих наук, організовує по всіх містах спеціальні практикуми для них з питань догляду за природничими кабінетами та постановки досвідів з біології, видає серію брошур методичного характеру з окремих питань.

4. Фізика. Стан викладання фізики і рівень успішності учнів минулого року значно підвищились, учні краще знають основні закони фізики, вправніше розв'язують задачі.

В 6-му класі близько 70% учнів виявили чітке знання законів Ньютона, правильне розв'язання задач досягає 52%. Проте, ряд моментів з курсу фізики засвоєний дуже низько. Приміром, рівноприскорений рух і падіння тіл, питання про перетворення енергії, закон Ге-Люссака.

В багатьох школах при викладанні фізики зовсім недостатньо застосовують демонстраційні спроби та лабораторні праці. Вчителі фізики часто не вміють повністю використати прилади з фізики, не доглядають за фізичними кабінетами, недостатньо розгортають виробництво саморобних приладів.

Наркомос провів на весні 1934 р. спеціальний Всеукраїнський з'їзд викладачів фізики, що підсумував досвід кращих учителів та передових шкіл України, під час з'їзду була влаштована виставка саморобних приладів і тепер видається альбом цих приладів.

Щоб допомогти учителям оволодіти технікою постановки демонстраційних спроб і лабораторних робіт, протягом зими в усіх великих містах будуть організовані спеціальні практикуми.

5. Література. Минулого року викладання літератури в неповних середніх і середніх школах України провадилось у важких умовах: програми і підручники для 5—7-х класів сильно запізнилися, а програм та підручників для викладання історії літератури в 8—9-х класах зовсім не було.

Програми та підручники з літератури для неповної середньої школи були очищені від націоналістичних переконачень та, проте, вони мали все ж ряд серйозних хиб: розподіл матеріалу між класами був неправильний, не відповідав підготовці учня, програма 5—7-х класів була занадто перевантажена матеріалами, підручники мали низку істотних хиб.

Сам процес викладання літератури був побудований так, що серйозне та ґрунтовне ознайомлення з конкретними творами підмінялось абстрактними соціологічними схемами. Вивчення творів письменника часто замінялось вивченням його біографії, характеристики двох-трьох його творів.

Іспити показали, що учні не знають основних творів, конкретного літературного матеріалу.

Ось деякі типові, з цього погляду, уривки з стенограм іспитів в окремих школах.

Вчитель. З творів Марка Вовчка який твір ми розібрали? Відповідь. Інститутка.

Вчитель. Розкажи коротенько, як відображає кріпаків Марко Вовчок у цьому творі?

Відповідь. Вони працюють на панів.

Вчитель. Розкажи, як Устя працювала, як панночка ставилась до них?

Відповідь. Погано до них ставилась, вона їх карала не тільки за неправильну роботу.

Вчитель. Як письменниця подає кріпаків?

Відповідь. Вона їх подає, як покірливих добрих робітників.

Вчитель. Чиї інтереси боронить письменниця Марко Вовчок?

Відповідь. Інтереси панів.

Вчитель. Вона подає в негативних рисах панів, але в той же

час ми сказали, що вона боронить інтереси панів. Для чого вона подає покірливих трудящих кріпаків?

Відповідь. Для того, щоб визвати співчуття.

Вчитель. Для чого це потрібно, вона ж проти кріпацтва?

Відповідь. Да.

Вчитель. Але якими засобами вона вважає за можливе боротися проти цього — такими засобами, як Шевченко?

Відповідь. Ні, мирними засобами.

А ось другий уривок іспиту вже з російської літератури. Іспит складає учениця 6-го класу Лазоренко.

Преподаватель. Дай краткую сжатую характеристику творчества Салтыкова-Щедрина.

Лазоренко. Салтыков-Щедрин писал о крестьянах, его симпатии были на стороне крестьянства.

Преподаватель. Разве исключительно о крестьянах?

Лазоренко. Он писал также о дворянстве, помещиках, о демократии, он рисовал буржуазию, как эксплуатирующий класс. Салтыков-Щедрин отошел от своего класса.

Преподаватель. Дай произведение, где ярко показана эксплуатация крепостных крестьян.

Лазоренко. Пошехонская старина.

Преподаватель. Какой же тип помещицы нарисовал Салтыков в этом произведении, ты не помнишь ее фамилии?

Лазоренко. Не помню.

Преподаватель. Фамилия ее Затрапезная. Какая же это была помещица?

Лазоренко. Очень жестокая, она угнетала своих крестьян.

Преподаватель. Дай сжатую биографию Чехова.

Лазоренко. Чехов родился в 1860 г. в г. Таганроге в бедной семье. Отец его был торговцем.

Преподаватель. Как протекали детские годы Чехова?

Лазоренко. Плохо.

Преподаватель. Какие условия жизни были в семье Чехова?

Лазоренко. Плохие.

Преподаватель. Почему плохие, каким человеком был его отец?

Лазоренко. Отец Чехова был торговцем, но он был очень бедным и семья у него была очень большая.

Преподаватель. Что особенно врезалось в память Чехова, куда его заставлял ходить отец?

Лазоренко. В церковь.

Преподаватель. Для чего?

Лазоренко. Молиться.

Преподаватель. Почему это особенно врезалось в память Чехова?

Лазоренко. Потому что он не любил ходить в церковь молиться, ему приходилось очень рано вставать.

Преподаватель. Отсюда мы можем сделать какой вывод, кем был отец Чехова, какой он был человек?

Лазоренко. Религиозный, человек темный, некультурный, обыватель.

Преподаватель. Как удалось Чехову получить высшее образование.

Лазоренко. Он поступил в Казанский университет, но ему трудно было учиться. Семья его в это время переехала в Москву, и у него были очень плохие материальные условия для учения. Чехов работал и учился.

Отже, замість вивчення літератури ми маємо схоластичне переказування біографій письменників та невдалі спроби соціологічного розбору їхніх творів.

Наркомос тепер значно перебудував програми літератури, розвантажив їх, основну увагу викладачів зосереджує на ознайомленні учнів з конкретними літературними творами, на вивченні специфіки літератури.

Виходячи з цього, переглядаються і виправляються підручники з літератури для 5—7-х класів всіма мовами. До нового навчального року Наркомос організував опрацювання нових підручників для 8—10-х класів з історії української літератури та з історії літератури єврейської (для єврейських шкіл). Підручниками з історії російської літератури школа забезпечена. До нового навчального року (1935-36 рік) будуть видані також хрестоматії з історії літератури.

6. Історія та географія. Стан викладання історії та географії по школах України, як показують дані 1933-34 навчального року цілком підтверджує ту характеристику хиб, що її дали в своїх постановках про викладання історії і географії ЦК ВКП(б) та РНК СРСР:

«Замість викладання громадянської історії в живій, захоплюючій формі, з викладом важливих подій і фактів в їх хронологічній послідовності, з характеристикою історичних діячів — учням підносять абстрактні визначення суспільно-економічних формацій, підмінюючи таким чином зв'язний виклад громадянської історії соціологічними схемами».

У викладанні географії головнішими хибами є: «абстрактність і сухість викладу, недостатність фізико-географічного матеріалу, слабе орієнтування по карті, перевантаження викладання та підручників з географії статистико-економічним матеріалом і загальними схемами, наслідком чого учні виходять із школи, не володіючи дуже часто елементарними географічними знаннями».

Київ, 71 зразкова школа

Дозвілля

У своїх ухвалах РНК СРСР та ЦК ВКП(б) дали вичерпні вказівки щодо організації викладання історії та географії, які лягли в основу всієї дальшої роботи в цьому напрямку.

НКО України, щоб піднести викладання історії та географії на вищий ступінь, вже цього 1934 року пропустив влітку через спеціальні курси при університетах 1.366 найкращих викладачів.

Нині при всіх педінститутах та університетах для учителів історії та географії організуються цикли лекцій, спеціальні доповіді, систематичні консультації.

Опрацьовано й видано програму з історії України для середніх шкіл, складено програму з економгеографії України. Найближчими місяцями виходять друком спеціальні хрестоматії з історії та географії України, написані для учителів. Висококваліфіковані бригади складають нові підручники з історії України та з економгеографії, що будуть видруковані до нового навчального року. На допомогу викладачам історії та географії видано ряд методичних брошур, починає виходити спеціальний методичний журнал.

Щоб унаочнити викладання історії та географії, друкується дві серії історичних та географічних картин. Цього року вперше видані українською мовою шкільні карти — півкулі, фізична та адміністративна карти СРСР; друкуються атласи для початкової і середньої школи, також шкільна настінна фізична карта України і глобуси.

Для самостійної роботи учнів видано більше 9 мільйонів контурних карт.

Всі ці заходи, безперечно, дадуть змогу значно піднести викладання в початковій і середній школі таких важливих предметів, як історія та географія.

Обслідування стану успішності, що переведене НКО наприкінці першого квартала цього навчального року, виявило певне зрушення в підвищенні якості навчання. Цьому в значній мірі сприяв перегляд програм та переведена інструктивна методична робота серед масового вчительства на початку навчального року. Ці зрушення помітні так у викладанні мови, як і в викладанні географії, історії, математики і т. п. Алеж корінна хиба школи і досі залишається не зліквідованою. Характерні недоліки, що помічені при обслідуванні школи у 1933-34 навчальному році, і зараз ще не виправлені, хоча певне зрушення і помітно.

МЕТОДИЧНА ДОПОМОГА ВЧИТЕЛЕВІ. Ділянку методичної роботи за 1933—1934 роки Наркомос значною мірою очистив від лівацьких закрутів та прожектерства, якими рясніла вся методична література, видана за Скрипника.

Щоб допомогти молодому вчителю у викладанні за стабільними підручниками, — Наркомос видав 20—25 poradників до конкретних підручників: до букварів, до підручників з мови, до читанок, до підручників з арифметики, з географії, з біології і т. ін.

Розроблено і видано ряд методичних вказівок з важливих питань, що постали нині перед учителем: poradники з каліграфії, методичні листи до користування контурними картами, методичні інструкції до планування шкільної роботи тощо.

На основі вивчення досвіду роботи шкіл до нового навчального року Наркомос видав 17 методичних брошур, присвячених викладанню окремих предметів, де проаналізовано стан викладання в минулому навчальному році і подано конкретні вказівки, як поліпшити викладання цих предметів в поточному році. Спеціальні брошури видані до підручників з історії, щоб допомогти вчителям поліпшити викладання історії, поповнити відомості, подані в підручниках, конкретним матеріалом з інших джерел.

Починають виходити курси методики з основних дисциплін: з математики, фізики, мови тощо — частково перекладені з російської, частково опрацьовані на Україні.

Величезної ваги набирає систематичне вивчення досвіду передових учителів і передових шкіл, висвітлення цього досвіду в пресі, передача його масовій школі.

З цією метою Наркомос України протягом 1934 року провів на Україні два з'їзди кращих викладачів: з'їзд викладачів фізики та біологічних дисциплін. Ці з'їзди виявили надзвичайно багатий та цікавий досвід кращих учителів, який нині оформлено в ряді збірок матеріалів з'їздів.

Одеса, 50 школа

Ударний оркестр

В 1935 році будуть проведені всеукраїнські з'їзди викладачів мови й літератури та викладачів математики. Наслідком з'їздів має бути виданий ряд методичних матеріалів і збірок кращого досвіду.

Постанова ЦК ВКП(б) з 5-го вересня 1931 р. дала початок створенню зразкових шкіл, що мають своїм призначенням показувати учителям, учням, робітникам і колгоспникам найкращі зразки будівництва політехнічної школи.

Старе керівництво НКО, яке фактично провадило боротьбу проти здійснення ухвали ЦК ВКП(б), хибно поставилось до виконання важливішої директиви про створення зразкових шкіл. Зразковими були названі 470 шкіл, значна частина яких не мала будьяких даних носити таке ім'я. Протягом 2 років фактично жодної допомоги зразковим школам і жодного керівництва ними від Наркомосу не було. Більшість тих шкіл, що мали звання зразкових, не змогли виправдати це звання, не змогли піднятися до рівня зразкових, дуже часто давали показники нижчі за показники рядових шкіл і тим самим лише дискредитували ідею, що подана була в історичній ухвалі ЦК.

Наркомос, починаючи з грудня 1933 р., розгорнув широкий громадський перегляд зразкових шкіл. Цей перегляд мав на увазі зміцнити зразкові школи, організувати справжню допомогу їм від громадськості, добитись перетворення зразкових шкіл в справжніх помічників учителям масової школи в оволодінні методикою, в опануванні майстерності викладання. Перегляд зразкових шкіл розгортався під безпосереднім керівництвом наркома, який персонально затверджував кожен зразкову школу і її директора.

Наслідки перегляду зразкових шкіл такі:

По Харківській області затверджено 39 шкіл з 79, що мали назву зразкових. По Київській області затверджено 44 школи з 99. По Донецькій 28 з 54. По Дніпропетровській 32 з 62. По Одеській 27 з 64 та по Вінницькій 35 з 73.

Перегляд зразкових шкіл багато сприяв зміцненню матеріальної бази шкіл, допоміг організувати громадськість навколо зразкових шкіл. Тепер Наркомос організує роботу по створенню зразкових шкіл в тих районах, де їх немає.

Поряд з цим організується систематичне вивчення досвіду кращих зразкових шкіл і видання наслідків цього вивчення окремими збірками.

В справі вивчення кращого досвіду та організації систематичної оперативно-методичної допомоги вчителям значну роль відіграють обласні дослідно-педагогічні станції. Ці станції до недавнього перебували під впливом шкідників Соколянського та компанії. Безпосереднє керівництво ними належало Центральній дослідно-педагогічній станції, що очолювалась Соколянським і являла собою кубло контрреволюціонерів-націоналістів.

Дніпропетровськ

Денний шкільний санаторій

Наркомос підпорядкував обласні дослідно-педагогічні станції обласним відділам народної освіти, перебудував їхню роботу в напрямку безпосередньої методичної допомоги масовій школі та вивченню живого масового досвіду. Така перебудова роботи вже дала певні наслідки. Станції поступово завойовують авторитет серед педагогів і починають давати непогані зразки роботи по вивченню і перенесенню кращого досвіду. Проте, в цій галузі і Наркомосові, і обласним відділам народної освіти треба ще багато попрацювати.

На початку 1933-34 навчального року проведено перебудову методичної роботи в школі і в районах. Ця перебудова ліквідувала введenu 1931 року подвійність — організація методичної роботи з учителями лінією адміністрації і лінією профспілок, — зміцнила роль директора школи в керівництві методичною роботою.

Перебудова методичної роботи, як показав досвід, себе виправдала; методична робота в школах тепер багато організованіша та змістовніша, спрямована на безпосередню допомогу викладачеві в його роботі.

В системі методичного інструктажу масової школи основне місце належить дільничим інструкторам-методистам. Цього року Наркомос ще мало зробив у справі зміцнення кадрів інструкторів-методистів, керівництва ними та підвищення їхньої кваліфікації.

Значну роботу проведено лише в справі піднесення матеріального стану шкільних інструкторів: зарплату інструкторів підвищено на 50—60%, встановлено диференційовану оплату праці, видано закон про оплату квартирних та проїзних інструкторам за їх фактичною вартістю.

Нині Наркомос розгорнув перегляд складу шкільних інструкторів, заміну непридатних і затвердження кожного інструктора в Наркомосі. Цей перегляд дасть змогу значно зміцнити кадри дільничих інструкторів, піднести якість їхньої роботи, ліквідувати їх плінність.

Протягом останнього року досить широко розвинуто систему громадських інструкторів, особливо з історії та географії, а також залучено до методичної допомоги вчителю педагогічні інститути та університети. Все це має поліпшити якість методичного обслуговування учительства, насамперед, — молодого вчительства, а значить і якість роботи школи.

СТАН ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ. Виховна робота в школі, що провадиться вчителями та комсомолом через піонерську організацію, через учнівські організації та гуртки, за останній рік значно покращала.

Піонерська організація зуміла розгорнути широку роботу серед дітей, організуючи їх на посильну участь в громадському житті та на живі інтересні справи, цікаві дітям. Активна участь піонерів в боротьбі за охорону соціалістичного врожаю, широке розгортання дитячих майданчиків, боротьба за якість навчання піонерів у школі, розгортання конкурсу на діючу модель, посилення роботи військових гуртків — ось що характеризує роботу піонерської організації України за минулі два роки.

Проте, піонерська організація має цілий ряд хиб, на ліквідацію яких треба звернути особливу увагу. Основні з цих хиб полягають у тім, що в роботі піонерських ланок і загонів не вижита ще сухість, нудні засідання та збори, що форми роботи ланок і загонів не завжди цікавлять дітей. В роботі з молодшими дітьми ще трапляються спроби підвищувати політичні знання на матеріалах непосильних для дітей і в неприступній для них формі. Часто трапляються ще випадки надмірного перевантаження дітей громадськими завданнями.

Спільна робота комсомолу та органів наросвіти, що особливо зміцнилася після ухвали ЦК ВКП(б) в квітні 1934 року, спрямована нині на усунення цих хиб в роботі піонерської організації, на встановлення щільного співробітництва комсомольців і педагогів, на залучення учителів до повсякденної допомоги вожатим в їхній роботі з піонерами.

Наркомос спільно з ЦК ЛКСМУ вживає заходів, щоб зміцнити систему підготовки та підвищення кваліфікації піонерських робітників, а також накреслив провести влітку 1935 року спеціальні курси — санаторій для піонерського активу.

Велике значення у виховній роботі школи мають учнівські організації, так звані органи дитячого самоврядування. До останнього часу в роботі учнівських організацій є ряд залишків лівацтва: структура цих організацій з самих молодших класів надто складна, їхня робота не пристосована до особливостей дитячого віку; в ній надто багато словесності, багато організаційної метушні, засідань, протоколів та інших ознак лівацьких закрутів.

Саме тому робота органів дитячого самоврядування ще досі не дає того високого виховного ефекту, який вона може і мусить давати. Увага до роботи учнівських організацій від педагогів явно недостатня, керівна роль педагога в них не завжди відчувається.

Наркомос нині цілком перебудовує всю систему учнівських організацій, їхню структуру, зміст та методи роботи. Учнівські організації будуть побудовані відповідно до вимог і особливостей дитячого віку, зміст їхньої роботи буде скерований на зміцнення свідомої дисципліни учнів та на задоволення ростучих здорових інтересів дітей до техніки, культури, мистецтва.

Певні досягнення є і в інтернаціональному вихованні дітей, де особливо багато нашкодили були націоналісти (Ярославенко, Соколянський та ін.). Зміцнився зв'язок між школами різних національ-

ностей, зовсім поодинокими стали випадки національної ворожнечі між школами.

Значно слабша робота антирелігійна. Тут ще немає належного зрушення, гуртки юних безвірників працюють занадто слабо, допомога школі від спілки войовничих безвірників недостатня.

За останні роки дисципліна і порядок у школі безперечно підвищились. Поліпшилась і якість виховної роботи з школярами, зокрема політико-виховної роботи. Та ця робота ще не охоплює побуту дітей поза школою. Ряд випадків хуліганства серед учнів, масових бійок (в Одесі та Донбасі), ряд фактів прояву класово-ворожих впливів на дітей — все це вимагає дальшого піднесення якості політико-виховної роботи з дітьми, охоплення нею якнайширших мас школярів і в школі і поза школою.

Нині Наркомос спільно з ЦК ЛКСМУ намітив ряд заходів, щоб поліпшити виховну роботу. Зміцнити роботу піонерських організацій, перебудувати роботу учнівських організацій, упорядкувати режим навчальної та громадської роботи школярів, зміцнити роль класних керівників, розгорнути організацію дитячих клубів, майданчиків при житлокоопах, розвинути технічний рух дітей і т. ін.

Величезну роль у вихованні дітей відіграє робота з книжкою. При старому керівництві НКО стан з виданням дитячої літератури був цілком незадовільний. Контрреволюціонери-націоналісти з так званої Харківської педагогічної школи висунули теорію про непотрібність спеціальної літератури для дітей. І в практиці видання дитячої літератури ми мали різке зниження рік-у-рік кількості виданих книжок. Якщо в 1931 році було видано 309 назв, то вже в 1932 році кількість виданих назв зменшилась до 135. Тираж дитячої книжки був надто незначний, дуже рідко перевищував 10.000 примірників, — себто кількість книжок не могла навіть задоволити шкільних бібліотек, не кажучи вже про індивідуальний попит. Створювався буквально книжковий голод.

Якість дитячої книжки, видаваної на Україні, була дуже низька, тематика дитячої книжки обмежувалась переважно мотивами неприступними для дитячого розуміння; в загоні була така література як казка, пригодницькі романи, науково-фантастичні твори, історичні та географічні повісті. Класичну літературу для дітей не видавали, зовсім ігнорували російську літературу і класичну і сучасну. Цілий ряд книжок був наповнений націоналістичною контрабандою, бо шкідники, які пролізли до юнацько-дитячого видавництва, добирали письменників для дитячої книжки переважно з націоналістів. Нарешті, зовнішнє оформлення дитячої книжки було часто-густо шкідливе: панували формалістичні викрутаси, протягувався націоналізм.

На справу видання дитячої літератури НКО звернув особливу увагу. Спільно з культпропом ЦК КП(б)У проведено спеціальну Всеукраїнську нараду, яка викрила шкідницьку діяльність українських націоналістів на ділянці дитячої літератури, мобілізувала гро-

мадськість і письменників на створення більшовицької, високохудожньої та цікавої для дітей книжки.

Створено спеціальне Державне Дитяче Видавництво, до роботи якого залучено найкращі письменницькі сили. План роботи цього видавництва на 1934 рік був побудований так, щоб подати для дітей найкращі твори не лише української літератури, але й літератури російської та світової—на це відведено 30% загальної кількості книжок для дітей шкільного віку. Розпочато видання українських, російських та світових класиків, відповідно до шкільних програм. Видано ряд книжок для цікавого читання з географії та історії. Різко збільшено тиражі дитячої книжки.

Одним із основних засобів просування в дитячу масу художньої книжки є шкільна бібліотека. Шкідницькі теорії про непотрібність літератури для дітей, що їх сіяли Соколянський та К^о, відбилися негативно і на стані дитячих бібліотек. Тому мережа шкільних бібліотек була цілком недостатня. Так, наприклад, в 1930 році з загальної кількості шкіл мали шкільні бібліотеки лише 13.000 шкіл, себто лише 65%. Комплектування шкільних бібліотек провадилося недостатньо, за шкідницькими націоналістичними настановами—через колектори школи одержували обов'язково не менш 90% книжок українською мовою, незалежно від національного складу учнів. Бібліотечні фонди були засмічені націоналістичною і контрреволюційною літературою.

Наркомос за останні два роки провів деяку роботу по зміцненню шкільних бібліотек, але ліквідувати наслідки того проривного стану, в якому бібліотеки опинилися при старому керівництві Наркомосу, ще досі не пощастило, і тому стан бібліотек дуже тяжкий.

Ось деякі цифри, що показують забезпеченість шкіл шкільними бібліотеками по деяких областях та розміри цих бібліотек (дані на початок 1933-34 навчального року).

Область	Початкові школи		Неповні середні школи		Середні школи	
Київська . . .	68,0	200 шт.	90,0	600 шт.	100,0	2300 шт.
Донецька . .	71,0	127 „	80,0	720 „	96,0	1800 „
Вінницька . .	72,0	110 „	90,0	400 „	98,0	1630 „

В цій таблиці показана лише та кількість книжок, що призначена для позашкільного читання дітей. Отже, якщо ми маємо деякий успіх у забезпеченні шкіл бібліотеками проти 1930 року, то зовсім незадовільним є стан з укомплектуванням цих бібліотек. Як може обслужити хоч би й початкову школу бібліотека в 100—200 книжок, кожному зрозуміло.

Завдання створити в кожній школі високоякісну дитячу бібліотеку є важливішим завданням кожного директора школи, кожного шефа школи. Треба рішуче перебороти те недбайливе ставлення до

справи поповнення і роботи шкільної бібліотеки, що є в ряді шкіл, навіть великих центрів: так, шкільна бібліотека 32-ї середньої школи Харкова, де навчається 2.000 учнів, витратила на поповнення протягом цілого 1933 р., лише 70 карб., а 20-а середня школа, де є 1.300 учнів, не придбала протягом року жодної нової книжки.

Робота, що її нині розгортає Наркомос відповідно до постанови ЦК про шкільні бібліотеки, забезпечує вже найближчого року значне зміцнення шкільних бібліотек.

Щоб забезпечити дітям можливість підносити свій культурно-політичний рівень, задовольняти свої здорові прагнення до науки, техніки, мистецтва, школи повинні розгорнути гурткову роботу і роботу культурно-масову. Ця робота можлива лише за активної допомоги громадських організацій. Дані ряду областей свідчать про те, що роботу шкіл в цьому напрямку треба значно посилити.

Так, по Київській області на 3.740 шкіл маємо за даними 1933-34 навчального року лише 835 технічних гуртків, що охоплюють 20.000 учнів, себто приблизно 2% загальної кількості. По Вінницькій області таких гуртків є лише 430 на 3.330 шкіл, з охопленням 8.000 учнів (1%). Донецька область має технічних гуртків коло 600 на 2.385 шкіл, з охопленням 13.600 дітей (2%).

Такий стан з технічними гуртками характерний і для інших областей. Протягом року кількість технічних гуртків безперечно збільшилась в зв'язку з проведенням всеукраїнського конкурсу на діючу модель, але рішуче піднести цю справу можна лише за умов посиленої участі в ній добровільних товариств: Техмас, Автодор, ТСО, які ще досі належної допомоги школі не подають.

Ще відсталіша ділянка — розгортання серед дітей юнацьких та агротехнічних гуртків. Тут зроблено покищо мало і Наркомосом і земельними органами, які безперечно мають активно включитися в справу розвитку агротехпропаганди серед учнів. Нині Наркомос спільно з ЦК ЛКСМУ організовує розгортання широкого масового мічурінського походу шкіл, учнів і піонерів, що має дати певне зрушення в цій галузі.

Не можна визнати за достатнє і розгортання всяких інших гуртків: літературних, драматичних, співочих та інших, що мають відіграти значну роль у піднесенні культурного рівня дітей. Охоплення цими гуртками учнів не перевищує 18—22%.

Незадовільний стан і з кінофікацією шкіл (кінофікація шкіл не перевищує 8—9%), і з радіофікацією шкіл (радіофікованих шкіл по Вінничині — 8%, по Київщині — 14%, по Донеччині — 12%). На ці ділянки роботи треба звернути спеціальну увагу.

За останні два роки значну увагу приділено розвитку музичної і художньої самодіяльності дітей, виявленню в дітей талантів і створенню їм відповідних умов. Опрацьовано нові програми, за якими мають викладатись у школі малювання та музика.

Харків, 20 школа

Заняття в лабораторії

На новий навчальний рік виготовляються спеціальні підручники для дітей з музичної грамоти та образотворчого мистецтва. Для стимулювання роботи самодіяльних художніх гуртків провадиться ряд масових заходів. Лише протягом 1934 р. проведено близько 120 районних, міських та обласних оглядів і олімпіад художньої самодіяльності дітей. Зміцнено мережу музичних дитячих студій, яких на Україні є 32. Організуються спеціальні студії для дітей, що виявляють особливі успіхи в образотворчому мистецтві.

Наркомос організує на початку 1935 року спеціальну декаду музики для дітей, влаштовує влітку 1935 року всеукраїнську олімпіаду юних талантів, організує спеціальну всеукраїнську виставку дитячого малюнка. Всі ці заходи сприятимуть широкому розгортанню нових гуртків по школах України, а також зміцненню існуючих.

У справі виховання дітей велике значення має правильно налагоджена робота з батьками, поширення педагогічної пропаганди серед батьків. Ця робота ще й досі не набула потрібного розміру, ряд шкіл явно недооцінює її. Проте, ці роки дали зразки прекрасно поставленої роботи з батьками — в Дніпропетровській школі № 35, в Харківській 21-й та ін. В Харкові наросвіта, за активної допомоги партійних організацій, створила 1933-34 р. вечірній батьківський педагогічний університет, де читається лекції з питань виховання дітей. Такий самий університет організовано в Дніпропетровську. Ця форма роботи себе цілком виправдала і заслужує всілякого поширення.

ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ. На Україні є широка мережа позашкільних установ для дітей. Ці установи міцно увійшли в побут, стали одним із важливіших знарядь комуністичного виховання молодого покоління.

Цього року висунуті нові типи позашкільних установ. Створення в Харкові з ініціативи П. П. Постишева палацу піонерів та жовтенят, під який передано одне з найкращих приміщень міста — колишній будинок ВУЦВК, стало справою цілої робітничої суспільності Харкова. Нині над створенням палацу піонерів і жовтенят працюють десятки найкращих архітекторів, художників, педагогів України і скоро палац відкриє свої двері для тисяч харківської дітвори.

За прикладом Харкова розгортається будівництво палаців піонерів і жовтенят в інших пунктах України: створюється палац у Києві, розпочата організація палацу піонерів в Кременчузі, збудовано будинок піонерів в Макіївці, організовано палац колгоспних піонерів в Балаклії, створюється ряд піонерських клубів в різних містах і районах України. До справи будівництва позашкільних установ, що мають своїм завданням організувати дозвілля дітей в позанавчальний час, дати широкі можливості дітям задовольняти

свої культурні та мистецькі потреби, щільно стала вся робітнича і колгоспна громадськість України.

Значні успіхи маємо в розгортанні дитячих технічних і сільськогосподарських станцій. В 1934 році на Україні, крім центральної дитячої технічної і с.-г. станції, працює 91 ДТС районного та міського значення. Ряд станцій розгортають цікаву і корисну діяльність.

Прикладом цього може бути робота Вовчанської РайДТС.

Ця станція має ряд лабораторій і майстерень: радіо, фото, авіо-модельна, автотракторна, сільськогосподарська, слюсарна майстерня, столярна майстерня. Станція має свій крольчатник, дослідне поле, метеорологічну станцію. В її лабораторіях і майстернях постійно працює актив дитячих технічних гуртків — 150—200 чол. Для керівництва гуртками організовано ряд семінарів з активу гуртків та їх керівників. В навколишніх школах району станція організувала понад 200 дитячих технічних і с.-г. гуртків, залучила до участі у всеукраїнському конкурсі на діючу модель понад 1.500 учнів.

Лише протягом 1933 року дитяча технічна станція організувала в районі 19 технічних вечорів, 42 колективних радіослухання, поширила кілька тисяч дитячих технічних книжок. Станція організувала участь юних техніків і юних дослідників у засівній і збиральній кампаніях, у боротьбі з шкідниками. Станція має великий авторитет у районі, користується підтримкою районного партійного комітету, колгоспи використовують наслідки дослідів, поставлених юними дослідниками на ділянках станції. Цей зразок показує, що районні дитячі технічні і с.-г. станції можуть відігравати значну роль у справі розгортання технічної та агротехнічної пропаганди серед дітей.

Всеукраїнський конкурс на кращу діючу модель і с.-г. дослід, оголошений цього року, дав прекрасні наслідки. За даними на 20-е жовтня 1934 р. до конкурсу увімкнулося 24.785 учасників — школярів та піонерів. Дитячими технічними і с.-г. станціями зареєстровано виготовлених моделей з техніки і сільського господарства 7.672 шт. Проведені по окремих районах і областях зльоти учасників конкурсу і виставки поданих на конкурс моделей показали наявність серед дітей талановитих юних конструкторів і дослідників.

На початку 1935 року буде скликаний всеукраїнський зліт юних техніків і дослідників та організована виставка премійованих моделей. Для закріплення наслідків конкурсу 1935 року організується Наркомосом широкий огляд роботи технічних та агротехнічних гуртків і станцій. Все це має сприяти дальшому зміцненню і розвитку дитячого технічного руху.

Театри юного глядача працюють на Україні вже кілька років. До недавнього в ряді цих театрів були досить сильні впливи націоналістичних елементів, зокрема вихованців Курбаса (Дніпропетровський ТЮГ та ін.)

Наркомос провів значну роботу по очистці ТЮГів від націоналістичних елементів, змінив керівництво ТЮГів, організував новий театр, що працює російською мовою. Нині на Україні є 8 театрів юного глядача — 5 українських, 2 російських, 1 єврейський і крім того 4 лялькових театри. Найстарішим не лише на Україні, але і в СРСР є Харківський ТЮГ, що існує вже 15 років.

ТЮГи зуміли провести за минулі 2 роки значну роботу по обслуговуванню школярів, зуміли дати кілька високоякісних вистав. Влітку всі ТЮГи організували подорожі по областях та в сільські райони, і охопили щось коло 270.000 глядачів.

Робота ТЮГів має ряд істотних хиб і труднощів. Не всі ТЮГи чітко уявляють собі свого глядача, деякі з них орієнтуються виключно на старший вік дітей, залишаючи без всякого обслуговування основну масу школярів молодшого та середнього віку. Значні труднощі мають ТЮГи з репертуаром, до створення якого ще не пощастило залучити кращі драматургічні сили.

Самі ТЮГи не в силі обслужити школярів. Тому відповідно до ухвали ЦК КП(б)У від 16.IV-34 року розгорнута велика робота щодо художнього обслуговування театрами для дорослих. Вихідних днів театри влаштовують для дітей спеціальні ранкові вистави, даючи найкращі зразки свого репертуару, готуючи спеціальні вистави для дітей.

Зразки продуманої роботи з дітьми у вихідні дні і високоякісного обслуговування школярів дають такі театри як столична Київська опера, Харківська музична комедія.

Ранкові вистави для дітей у театрах мають великий успіх серед дітей та батьків. Наркомос встановив приступні ціни на квитки. Під час перерв у фойє працюють з дітьми педагоги та віватники. Організовані дешеві буфети, де діти можуть дістати сніданок.

На селі колбуди ще не розгорнули спеціальної роботи з дітьми, хоч для того є у них всі можливості. Тут треба добитися рішучого зламу.

Широку роботу розгорнуто в справі кінообслуговування дітей. 1934 року НКО та Українфільм організували на Україні 24 спеціальні дитячі кінотеатри. Вихідних днів по багатьох кінотеатрах влаштовується спеціальні кіносеанси для дітей, за спеціально підбраною програмою. Вартість квитка на такі сеанси 25 коп. в місті, 15 — на селі. Дитячі кінотеатри протягом цього року себе цілком виправдали.

1934 року, з ініціативи П. П. Постишева, в Харкові та Києві дістали значне поширення дитячі майданчики при житлокоопсах. На цих майданчиках під керівництвом піонервожатих, за допомогою активу мешканців провадилась цікава робота. В організації цієї справи безпосередню участь беруть керівники партійних організацій.

Нині почин Києва та Харкова підхоплений багатьма містами

України. Органи народної освіти беруть активну участь в роботі майданчиків. Наркомосвіти видає ряд методичних матеріалів для роботи на цих майданчиках взимку, по всіх містах організовує вечірні семінари для активу, що працює на майданчиках.

Недостатня ще участь рад міських і селищних в організації житлокоопівських майданчиків.

«Постишівські майданчики» міцно входять в побут наших соціалістичних міст, стають одною з важливіших ланок комуністичного виховання дітей.

ШКІЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО. Шкільне будівництво стає одною з основних органічних частин здійснення завдань культурної революції.

На цій ділянці найбільше відчувалась ганебна спадщина «освітньої політики» царизму щодо широких трудящих мас та руйнація шкільних приміщень, що її Україна зазнала за років громадянської війни і інтервенції.

Загальна обмеженість житлового фонду призвела до вилучення з відомства народної освіти і використання під інші потреби значної кількості кращих приміщень, що посилювало і без того напружений стан із забезпеченням шкіл приміщеннями.

За даними шкільного перепису 1927 року, лише 50,5% всіх шкіл першого концентру та 50% старшого концентру мали спеціально збудовані приміщення, решта шкіл розташована в різних пристосованих та найманих приміщеннях.

Середня кубатура на 1 учня становить:

Школа I концентру	Школа II концентру
а) Спеціальні приміщення:	а) Спеціальні приміщення:
9,1 куб. м на 1 учня в селі; 6,7 куб. м на 1 учня по місту.	12,0 куб. м на 1 учня в селі; 8,6 куб. м на 1 учня по місту.
б) Пристосовані:	б) Пристосовані:
7,8 куб. м на 1 учня в селі; 5,8 куб. м на 1 учня по місту.	7,8 куб. м на 1 учня в селі; 6,8 куб. м на 1 учня по місту.

Мінімальна ж норма на 1 учня становить за проектом 1932 р. 19 куб. м для шкіл початкових та 30 куб. м для середніх шкіл.

За роки до XII з'їзду рад (1928—1930) шкільний фонд кількісно значно збільшився.

В 1928 році збудовано 64 приміщення для неповних середніх та 702 для початкових шкіл.

В 1929—30 рр. збудовано 960 шкіл.

Ці роки були роками бурхливого розгортання шкільного будівництва.

Але шкільне будівництво протягом цих років, напередодні XII з'їзду рад, являло собою в основному дрібні початкові школи на селі, без будьяких навчальних допоміжних кабінетів, лабораторій та майстерень.

Процес утворення нового шкільного фонду проходив зі значним відхиленням від нормальних типів школи і мінімальних санітарно-гігієнічних, виробничих і педагогічних норм, що їх вимагає радянська політехнічна школа.

Планового регулювання загальної дислокації нових шкільних приміщень в межах колишніх округ та адміністративних районів НКО в той час не провадив. Будівництво нових шкіл розпочиналось стихійно, за постановою загальних зборів, при чому будівництво це провадилось без будьяких проектів та кваліфікованого технічного догляду.

Тому, хоч шкільний фонд за ці роки збільшився, але основні показники забезпечення шкільним приміщенням: коефіцієнт змінності та середній кубаж на 1 учня навіть погіршав, в зв'язку з диспропорцією між темпом зростання шкільних контингентів і забезпеченням відповідною шкільною площею.

XII Всеукраїнський з'їзд рад в своїй постанові на доповідь НКО звернув особливу увагу на кончу потребу підсилити темпи шкільного будівництва.

Як же виконано цю директиву XII з'їзду рад?

З ліквідацією округ НКО в першу чергу зайнявся виявленням дислокації шкільного будівництва. На 1931 рік перейшло незакінченими 1.045 шкіл, розпочатих в минулих роках, з них 125 неповних середніх і 920 початкових шкіл. Ці школи будувалися за проектами 1925 р. або зовсім без проектів.

Починаючи з 1931 року, асигнування на шкільне будівництво рік-у-рік зростають (в млн. крб.):

Роки	Місцевий бюджет	Кошти госп. організацій	Разом	Культ. фонд. колгосп.
1931	9,4	4,0	13,4	13,4
1932	20,5	8,0	28,5	3,5
1933	23,2	9,4	32,6	До плану не влюч.
1934	27,6	7,4	35,0	»

Асигновані на шкільне будівництво кошти повнотю не засвоєні, лінією місцевого бюджету — в зв'язку з переборами у фінансуванні шкільного будівництва та у постачанні йому матеріалів, а лінією госпорганів — через недбайливе ставлення господарників до справ будівництва шкіл при підприємствах.

Київ, 79 школа

Табір на р. Ірпін

Всього засвоєно асигновань на шкільне будівництво за ці роки¹:
(в млн. карб.)

Роки	Місцевий бюджет		Госп. органів	
	Асигновано	Засвоєно	Асигновано	Засвоєно
1931	9,4	8,1	4,0	0,65
1932	20,5	14,0	8,0	1,5
1933	23,2	16,3	9,4	3,2
1934	27,6	20,0	7,4	7,0
Разом..	80,7	58,4	28,8	12,3

Основний капітал збільшився за ці 4 роки на 70.000.000 крб., що становить 30% від загальної вартості фонду шкільних приміщень на 1930 рік.

Всього збудовано за ці роки таку кількість нових шкіл:

Роки	Кількість об'єктів за планом				Здано до експлуатації	В т. ч. пошир.	Кубатура закін. об'єкт. в тис. куб. м
	Перех. об'єкти	Нові	Поширення	Разом			
1931	1.040	143	—	1.183	400	—	730
1932	783	176	—	956	249	—	745
1933	710	54	228	992	585	143	1175
1934	328	59	79	466	283	45	1000

Отже за 4 роки закінчено і передано до експлуатації 1.517 нових шкіл, себто закінчена в основному вся маса перехідних об'єктів, розпочатих до 1931 року і більша частина шкіл розпочатих в 1931—1932 роках.

На 1935 рік переходить незакінченими до 150 об'єктів, в основному типові неповні середні та середні школи, розпочаті в 1933 та 1934 роках і лише окремі об'єкти, розпочаті раніш.

Шкільний фонд збільшився за цей час на 3.650.000 куб. метр., що становить понад 25% всього шкільного фонду на початок 1927 року. Починаючи з 1927 року, передано в експлуатацію до 6 млн. куб. метр. нової шкільної площі та щось коло 3,5 млн. куб. метр., пристосованої для шкіл площі (куркульські хати, нешкільні будинки), а всього 9,5 млн. куб. метр. нової шкільної площі, що становить до 70% всього шкільного фонду на 1927 рік.

Лінією промисловості збудована в минулих роках незначна кількість об'єктів: в 1931 році—3 школи, в 1932 р.—4 школи, в 1933 р.—4 школи і лише в 1934 році після наполегливих домагань НКО будівництво шкіл лінією господарських організацій про-

¹ По 1934 р. відомості, орієнтовні, за даними останніх кон'юнктур.

Краматорськ

Нова зразкова школа

ходить більш-менш задовільно і з загальної кількості за планом на 1934 рік — 32 об'єктів буде закінчено при підприємствах та новобуддах до 25 шкіл.

Цього року закінчується будівництво 12 шкіл при вугільних копальнях Донбаса, при Луганбуді, при металургійних заводах ім. Фрунзе в Константинівці, ім. Томського в Макіївці, ім. Ворошилова в Ворошиловську, при Азовсталі, Краммашбуді, заводі Синтез в Горлівці та ряді інших підприємств.

Дислокація шкільного будівництва та характер його значно змінилися за останні роки. Коли раніш будівельна програма становила в основному сільські початкові школи, то за останні роки розпочата і закінчена значна кількість неповних середніх та середніх шкіл в містах, робітничих центрах та райцентрах за типовими проектами 1932-33 р.

Збудовані нові школи в Сталіно, Луганську, Ворошиловську, Макіївці, Горлівці, Червоному Лучі, Маріуполі. Будуються школи в Чистякові, Дніпропетровську, Кривому Розі, Миколаєві, в Києві, Вінниці, Чернігові. В Харкові збудована за останніми вимогами педагогіки велика Червонозаводська школа, школа на Івановці.

Нові школи будуються обов'язково з кабінетами, майстернями, фізкультурзалою, їдальнею та ін. допоміжними приміщеннями. Середня кубатура на 1 учня становить за проектами 1934 р. вже 24 куб. м для початкових шкіл та 35 куб. м для середніх шкіл.

В останніх проектах приділено також більше уваги питанню архітектурного оформлення шкільних приміщень та організації при-шкільної ділянки, при кожній школі будується квартира для зав. школи.

Хиби в галузі шкільного будівництва останніх років такі:

1. Перебої у фінансуванні шкільного будівництва, зокрема в I півріччі, що позбавляє можливості завчасно заготовляти будматеріали та розгорнути будівництво шкіл взимку.

2. Нечіткість у справі постачання шкільному будівництву дефіцитних будматеріалів. Надалі слід виділяти для потреб шкільного будівництва централізовані фонди будматеріалів з цільовим призначенням.

3. Відсутність спеціалізованих проектної та будівельної контор для будівництва культосвітних закладів, які треба утворити найближчим часом.

4. Недооцінка деякими місцевими організаціями політичної суті справи забезпечення шкільних контингентів придатними шкільними приміщеннями.

В наслідок цих хиб будівництво шкіл продовжується по 2-3 роки, лише поодинокі школи збудовано протягом 1 року (Краматорськ, Макіївка, Іловайськ). Надалі треба домагатись обов'язкового однорічного будівництва шкіл.